

bus, qui ad plura decies centena millia hominum bello capti sunt.

Haec acerrimi discriminis praecipuae Octobris mensis vices, dum terra marique caeloque certamina singularia inter Anglos et Italos Germanosque aguntur, non sine innocentium nece ex tormentorum in urbes coniectione.

Sed et Septemtrionalis Americae civitates orbis universi mentes in se converterunt. Eorum enim praeses Roosevelt praedicat necesse esse novas navales bases, prout vulgo dicitur, constituere ad occidentalis hemisphaeri infimos usque Americae populos plane tutandos; deinde a coetibus legibus ferendis rogat ut lex de medio sese inter bellantes gerendo, qua Americanae naves impediuntur quominus certas orbes ut bellicas denuntias ingrediantur, pariterque naves mercatoriae ventantur tormentis bellicis instrui, his exceptionibus eo fine privetur, ut maiora auxilia, eaque etiam expeditiora ferri queant Anglo, Russico ceterisque populis contra Germaniam pugnantibus. Rogationem autem defendit quod certum sit, si Germania superior evaserit, Americae gentes deinde coactum iri ad terram suam suamque libertatem armis vindicandam. Ex hac denique legis dissolutione addit belli denuntiationem minime subsequuturam, quemadmodum minime sequuta est ex rata iam lege mutationum et quaestuum cum Anglia.

POPLOCOLA.

PAROAEIAE SIVE ADAGIA

TALUM A SACRA LINEA MOVERE

A ludo quoipiam tesserarum natum esse videtur adagium. Lusus autem huiusmodi erat, ut utrique ludentium essent calculi quinque, totidem impositi lineis. Inter eas lineas, utrinque quinas, una erat media, quam sacram vocabant; unde qui talum

movisset, is sacrae lineae calculum movere dicebatur. Id vero non fiebat, nisi quum res posceret, ut ludens ad extrema confugeret auxilia.

SIMIA SIMIA EST, ETIAM SI AUREA GESTET INSIGNIA

Admonet fortunae ornamenta non mutare hominis ingenium. — Citatur adagium a Luciano in oratione contra ineruditum, narratque ad rem hunc apogorum: « Rex quidam Aegyptius simias aliquot instituit, ut saltandi rationem perdiscerent. Ut enim nullum animal ad figuram hominis proprius accedit, ita nec aliud humanos actus melius imitatur. Artem itaque saltandi protinus edoctae saltare cooperunt, insignis indutae purpuris, ac personatae. Multo iam tempore maiorem in modum placebat spectaculum, quum e spectatoribus facetus quidam nuces, quam clanculum in sinu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiae simul ac nuces vidissent, oblita choreae, id esse cooperunt quod ante fuerant, ac repenti e saltatricibus in simias redierunt, contritisque personis, dilaceratis vestibus pro nucibus inter se depugnabant non sine maximo spectatorum risu.

FUMANTEM NASUM URSI NE TENTAVERIS

Proverbii speciem habet apud Martiam:

Rabido nec perditus ore
Fumantem nasum vivi tentaveris ursi.
Sic placidus licet, et lambat digitosque manusque
Si dolor et bilis, si iuxta coegerit ira,
Ursus erit, vacua dentes in pelle fatigis.

INTER INCUDEM ET MALLEUM

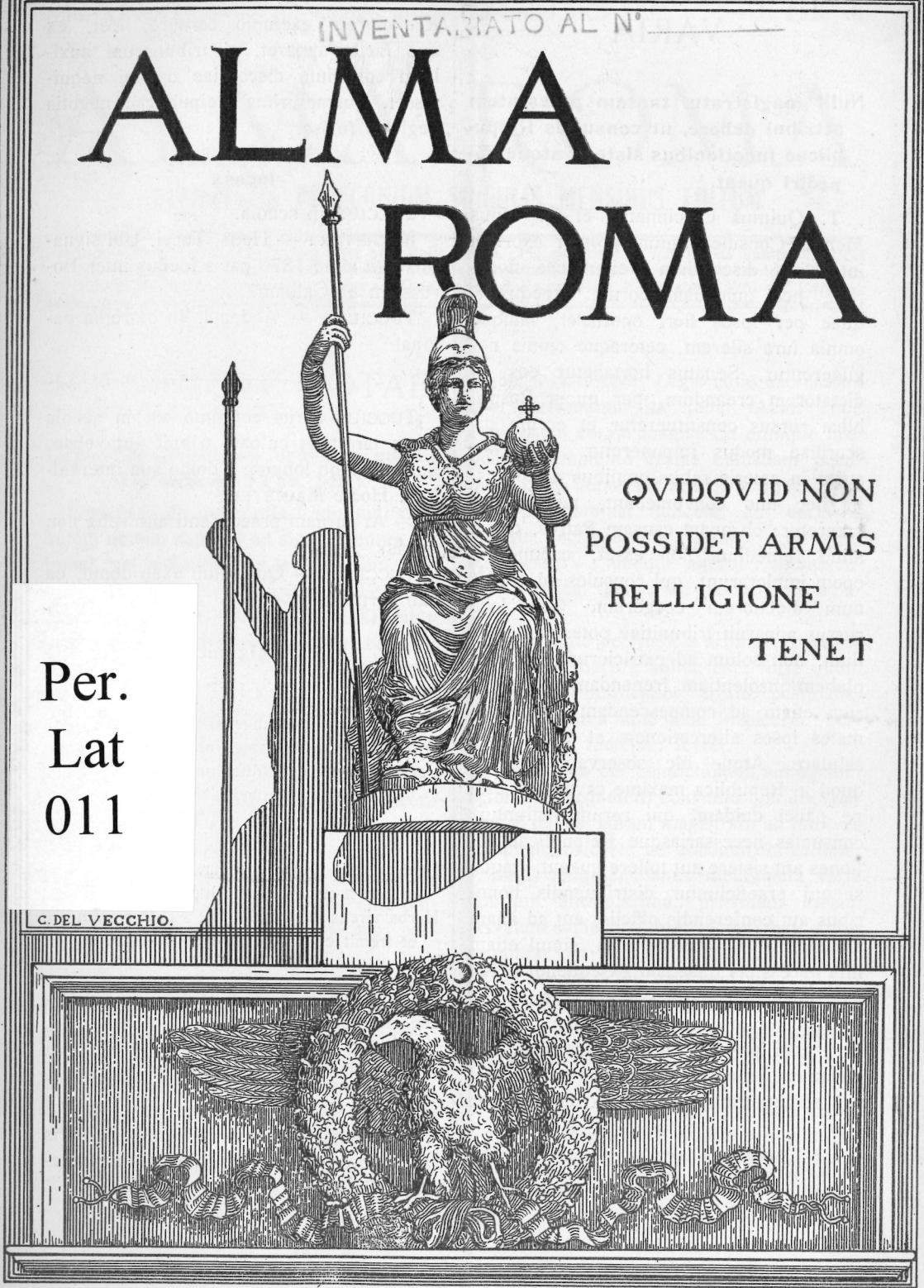
Tritum est vulgi sermone proverbium de iis qui anxietatibus et ingentibus malis premuntur.

IMPRIMATUR:

† Fr. A. C. DE ROMANIS, Ep. Porphyreonen.,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

TYPOLOGLOTTIS VATICANIS

VARIA

Nulli magistratu tantam potestatem attribui debere, ut consuetis Reipublicae functionibus sistere atque impediri queat.¹

T. Quintus Cincinnatus et C. Iulius Mentus Consules, quum propter exortam inter eos discordiam Reipublicae noverent, nec quicquam eorum expedirent, quae per ipsos fieri oporteret, iamque omnia iura silerent, ceteraque omnia negligenter, Senatus hortabatur eos ad dictatorem creandum, per quem Respublica rursus constitueretur et eorum discordiae modus imponeretur. Sed consules in ceteris rebus omnibus discordes, in hoc uno conveniebant, ne dictator crearetur; ob quam causam Patres, quum aliud remedium non esset, tribunorum opem implorarunt, qui consules ad creandum dictatorem coegerunt. Quo loco rursus apparuit tribunitiae potestatis auxilium, non solum ad patriciorum adversus plebem insolentiam frenandam utile, verum etiam ad compescendam inter optimates ipsos altercationem et ambitionem salutare. Atque hic observare oportet, quod in Republica maxime cavendum est: ne pauci quidam, qui rerum potiuntur, consuetas necessariasque Reipublicae actiones aut sistere aut tollere queant. Itaque si qui praeficiuntur distribuendis honoribus aut conferendis officiis, aut ad aliam aliquam rem expediendam, simul etiam illis necessitas quaedam exsequendi officii est imponenda, aut remedium quoddam constituendum, quo, si negligentes fuerint, cogi possint. Id enim nisi fiat, nequam bene constituta esse potest eius rei administratio; veluti ex eodem hoc

Romanorum exemplo cernere licet, ex quo facile appareat, si tribunorum auxilium consulm discordiae opponi nequivisset, quamplurima Reipublicae negotia neglecta fuisse.

locosa

TUCCIUS in schola.

MAGISTER: — Heus, Tucci. Ubi signatum fuit anno 1870 pacis foedus inter Borussiam et Galliam?

TUCCIUS: — Aedopol! In extrema pagina!

TUCCIUS serus continuo est in schola atque tarditatis culpam tribuit autovehae, qua utitur ob longum a domo sua intervalum. Hodie MAGISTER:

— At curnam praecedenti autoveha non uteris?

TUCCIUS: — Quia dum exeo domo, ea iam pertransiit.

Aenigmata

I

Cum Galataea me iungebat mutuus ignis,
obtrivit saxo dum mea membra Cyclops.
Verte meum nomen. Mucone quid adstat acuto?
Vulnera si vitas, obvius ire cave!

II

Pars bracchi fungor mensurae munere. Tota
mutor, mutatur si mihi litterula.
Herba virens fio, quae cingit fluminis oram
et tremit exiguo flamme mota caput.

III

Delector libris. Vocalem si mihi mutas,
cum ferro fasces ius mihi ferre datur.

FR. PALATA.

Aenigmata in superiore mensis Octobris fasciculo proposita his respondent: 1) Egestas - Segesta; 2) Reus - Dareus.

¹ Ex NICOLAI MACHIAVELLI opere: *De republica disputationes ex prima decade T. Livii latine vertit H. BINDI.*

Ann. XXVIII

Romae, mense Novembri MCMXLI

Fasc. XI

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXLI est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum sive ad JOSEPHUM FORNARI doct. Romam, Via di S. Maria dell'Anima, 39 sive ad Typographiam Polyglottam Vaticanam, Città del Vaticano

HISTORICAE NOTAE

Legis XII tabularum brevis expositio De iudiciis (Tab. I-III).

Generalia de iure nulla traduntur: iuris autem nomen sumitur ad significandum tribunal, vel iudicium, vel legem ipsam. Neque ulla distinctio inter ius publicum et ius privatum, licet de utrisque lex XII tabularum iubeat, et licet haec lex praedicetur a Livio « fons omnis publici privatique iuris »; quae tamen non dictamina generalia, sed ad usum decernit praecepta, ut plurimum de iure publico, et eatenus de privato, quatenus Reipublicae intersit.

Ita igitur et de iudiciis et de iure dicendo. Interest Reipublicae ut arceantur vis ac rixae inter privatos et pax foveatur: itaque si quaestio iuris privati inter patres familiarium exorta fuerit, pacifice ante omnia est componenda; quod ni obtineri possit, advocari potest magistratus. « In ius » coram magistratu actor convocat conventum; ad quem eundum illico est, nisi « vindex » pro eo caveat iturum esse stata die.¹ Vocatur autem quisque in ius per « legis actiones », quarum quinque numerantur: I) legis actio sacramenti; II) per iudicis arbitrive postulationem; III) per condictionem; IV) per manus injectionem; V) per

¹ Si in ius vocat, ito; ni it, antestamino.

pignoris capionem. Legis actio sacramenti (vel sacramento) ita fiebat. Actor dicit conventum coram magistratu eumque provocat sacramento certae cuiusdam pecuniae, quae deponitur apud Pontifices. Magistratus nominat iudicem, qui decernat « utrius sacramentum iustum, utrius iniustum esset »; ideoque alterutri sacramentum, scilicet pecuniam sacramenti adiudicat.

Legis actio per iudicis arbitrive postulationem perobscura adhuc est; forte quum causa esset implicitor, arbiter postulabatur, qui omnia hinc inde inspicret, penderet et iudicium ferret.

Legis actio per condictionem simplicior: actor dicit (condicit) convento qua die convenire debeat coram magistratu ad iudicem accipiendo certa de quadam obligatione.

Legis actio per manus injectionem, forte omnium antiquissima, pristinam luctam privatam sapiebat eamque simulabat. Actor renuntiat convento sibi aliquid ab eo deberi, et subdit: « Ob eam rem ego tibi manum iniicio », et aliquam partem corporis eius prehendebat (« igitur, em capito »). Conventus manus potest repellere, si vindex in se iudicii sumat discrimina.

Denique legis actio per pignoris capionem erat quum actor vindicem non requireret, neque reum conventum, sed quidquid eiusdem res esset, et cuius premium saltem premium exaequaret litis, arriperet.

In processu «de re» res litigiosa colloquenda erat coram magistratu («in iure»), aut saltem rei pars, ex. gr. gleba fundi, pili vaccae aut equi: actor festuca tangebat aut manu rem asserens (vindicans) esse suam; conventus iisdem fere verbis suam, ex adverso, esse asserebat (contravindicabat); deinde ambo luctam simulantes in iure manus conserebant: magistratus luctam intercipiebat et iubebat ambas partes dimittere rem (ex. gr. «Mittite ambo hominem»). Actor provocabat: Quando tu iniuria provocavisti, aeris, ex. gr. quinquaginta, sacramento te provoco. — Conventus: Et ego te. — Tunc magistratus precario adjudicat rem alterutri («vindiciam secundum alterum dicit») acceptis cautionibus et nominat iudicem. Exinde lis disceptabatur in iudicio; inde duo veluti litis momenta: in iure coram magistratu; in iudicio coram iudice.

Si reus iniuste renueret in iudicium convenire, ius erat actori eum apprehendere et in vinculis tenere usque ad definitam item.² Sin autem morbo quodam aut vitio aetatis impediretur actor ei praestare debebat iumentum, non currum elegantem et mollem.³

De vindicibus autem cautum erat ut adsiduo (qui res soli possideret) vindex esset adsiduus: proletarius enim quas posset de adsiduo idoneas praestare vindicias? Proletario vero et proletarius cavere potest, eoque magis «adsiduus».

Interea, antequam ad iudicem adeant, partibus fas est privatis pactionibus item componere; quod si id non intercesserit, stata die coram iudice convenientes «ante meridiem» item resument breviter, praesentes. In iure patroni vel advocati non admittuntur; nemo enim alieno nomine agere potest nisi pro populo, pro libertate, pro tutela; sed probabilius «cognitores» in iudicio admittebantur.

² Si calvitur pedemve struit, manum endo tacito.

³ Arceram ne sternito.

Sententia edicitur post meridiem: si alternatum praesens fuerit ei «item addicito», altero in contumaciam damnato; si praesens uterque fuerit et litis disceptatio concludi non potuit ante solis occasum,⁴ resumenda erit ex integro aut successiva aut altera die. Damnatus dabat vades, vel etiam subvades se daturum esse profitebatur, quanti damnatus esset.

Si agatur sacramento, sacramento poena erat aut quinquagenaria aut quingenaria; at «si de libertate hominis controversia erat, ait Gaius (IV, 14), etsi pretiosissimus homo esset, tamen ut quinquaginta assibus sacramento contenderetur, eadem lege cautum est». Sed haec recentiori textui legis XII tabularum irrepsisse dixerim.

Si gravis («sonticus») morbus advenerit alterutri parti aut iudici arbitrove, aut etiam si diem dederis hosti (non civi), periudicandum erit iudicium.⁵ Si vero testes alterutri parti defuerint (quod testari nollent), ea ternis nundinis vagulans circa testis domum, hunc deprecetur et omnibus ad ignominiam denuntiet. Poenae enim aliae adversus testes qui defecerint non erant ullae.

Lis concluditur aut rei confessione aut sententia iudicis. Sententia habet «vim declarativam», non «coactivam»; nam exsequutio sententiae parti victrici relinquitur. Damnato dabatur spatium dierum triginta ut de execuzione sententiae provideret; quibus inutiliter elapsis, victor adhibere impune potest et vim: magistratus edicit quamlibet vim iustum esse; eapropter victor potest damnatum nexui dare, in vincula coniicere, vincitum aut nervo aut compedibus non ultra quindecim pondus multicare, ni quis vindex extiterit. Damnatus potest interea de suo vivere; alias creditor eum alat, praebens cotidie unam

⁴ Si ambo presente s) solis occasus suprema tempestas esto.

⁵ Dies diffissus esto.

saltem farris libram, quantum servis alienis vulgo dabatur. Ius vero erat paciscendi; nisi id fieret per dies sexaginta damnatus habebatur in vinculis dies sexaginta. «Inter eos dies trinis nundinis continuis ad praetorem in comitium producebatur, quantaeque pecuniae iudicatus esset, praedicabatur. Tertiis autem nundinis capite poenas dabat, aut trans Tiberim peregre venum ibat». «Quod si plures essent credidores ac trinis nundinis vendi non potuisse et necaretur, occisum corpus inter eos aequa parte secari ac distribui poterat. Barbara quidem lex; fatendum tamen est nunquam memoriae proditum esse quemquam in casu aut necatum et in partes secatum fuisse.

SYLVIA ROMANI.

HUMANITAS HERDERIANA¹

Humanitas, quamcumque induit formam, a diebus Graeco cultu insignitis ad hanc aetatem tam se praestitit validam, ut vires adiutrices etiam atque etiam ei affluerint. Cuius rei simplex explicatio in varietate huius speciei sita est, quae non solum honestum, sed etiam venustum ac religiosum hominis amplectitur. Scilicet humanitas, prout modo haec modo illa ratio pro moribus temporum eminebat, figuram suam immutavit.

Graeci, qui potissimum rationem elegiae ac venustatis habebant, pulchritudinem integrae liberaeque humanitatis eo studio eoque rerum successu petiverunt, ut homines recentiorum temporum non raro desideranter mentem ad hanc convenientiam atque consensum eruditiois rettulerint. Sed aliam faciem notio humanitatis accepit apud Stoicos. Recessit enim venu-

⁶ GELL., XX, 1, 46-47.

¹ HERMANN VESTERLING, *Herders Humanitätsprinzip*, Halle, 1890, pag. 3 et 4.

statis momentum, ut duobus aliis prior locus relinqueretur. Ex eo autem, quod morale momentum dominatum tenebat, illud exstitit omnes homines aequitatis iure consociatos esse eamque coniunctionem omnium populorum iustitia et humani generis caritate effici posse. Tamen haec Stoicorum formula nihil nisi cogitatum philosophorum fuit. Nec enim illi scholae, sed christianaæ doctrinae contigit, ut societatem humanam secundum illum ordinem vere transformaret.

Duodecim saeculi proprium fuit imaginem humanitatis maiorem in modum repetere. Passim hoc tam necessario turbidoque tempore pro humanae naturae dignitate pugnatum est et iura humana undique conquisita sunt. Humanitas exstitit signum temporis.

Tum autem Ioannes Godofredus Herderius fidum se patronum praestitit omnium studiorum, quae hoc in genere agebantur. Ipse, cuius sensus totus morali stabat fundamento, ut germanus apostolus humanitatis omnes similes voluntates saeculi repraesentavit. Longum est vitam scriptoris illius, qui apud Germanos habet classicus, singillatim pertractare. Breviter solum vitae cursum perstringemus.

Herderius anno 1744 in orientali Borussia natus Regimontii theologiae philosophiaeque studuit. Quibus rebus confectis ab anno 1764 ad 1769 Rigae munere magistri et contionatoris functus est et eo tempore prima pignora studiorum litteratorum in publicum emisit. Muneris dimissionem nactus iter in Francogalliam fecit, unde in Germaniam reversus anno 1770 Lessingum tum Hamburgii versantem convenit, quocum ex illo tempore amicitia coniunctus erat. Eodem anno Argentorati, ubi medicum ob fistulam lacrimatoriam dextri oculi consultaverat, iuvenem Goetheum cognovit, cuius interventu sex annis post effectum est, ut ipse a duce Carolo Augusto Vimariam arcesseretur et ad di-

gnitatem « generalis superintendentis » promoveretur. Hoc autem tempus non modo variis ac saepe molestis officiis, sed etiam honoribus et necessitudinibus amicitiae uberrimum fuit. Tum scripsit omnia illa opera exquisita, quibus gloria eius fundata est. Supremi tamen aetatis anni gravibus corporis calamitatibus et discordia cum Goetheio interim orta magnas ei attulerunt acerbitates. Anno 1803 Vimariae supremum iter carpsit.

Sed optimum, quod in medullis ac visceribus eius haerebat, in illas centum viginti quattuor epistulas ad promovendam humanitatem conscriptas iniecit, quae inter annos 1793 et 1797 ad lucem prodierunt. Quo ex opere sententiis denso ea quae sequuntur exempla nobis videntur digna, quae legentibus proferantur:

I. « Numquid ullus populus, praesertim si rudis est, carius quiddam habet quam sermonem patrum suorum? In eo habitat tota eius sententiarum ubertas, quae ad famam, ad historiam, ad religionem, ad vitae rationes pertinet, id est omnis eius animus ac mens. Tali populo sermonem adimere aut detrectare, id est solam ei et immortalem possessionem auferre, quae a parentibus ad liberos transit ».²

II. « Optimus alicuius populi cultus non efficitur cito; aliena lingua exprimi non potest; pulcherrimus, ut ita dicam, solus adolescit in proprio solo nationis, eo sermone, qui a maioribus traditus posteris traditur ».³

III. « Divinum quiddam generi nostro insitum est informatio ad humanitatem; omnes magni bonique homines, legum auctores, inventores, philosophi, poëtae, artifices, quilibet homo in ordine suo praeclarus in liberis educandis, in officiis observandis exemplo et opera et instituto et doctrina ad illam contulit. Humanitas est

thesaurus et fructus omnium humanorum studiorum, quasi ars generis nostri. Informatio ad eam est negotium, quod perpetuo persequendum est, aut, sive summi sive infimi sumus, in pecudum ritum, in feritatem recidimus ».⁴

IV. « Multa Horatii carmina, magis etiam sermones eius et quae vocantur satirae descriptiones lepidae sunt generis humani; omnes saltem circuitione quadam id agunt, ut rudi vitae formae afferant lineamenta et sententias moresque illorum hominum et ordinum ad normam veri et boni et decori et pulchri dirigant. Persius, Iuvenalis, Lucanus ceterique suo quisque modo illudunt; sed praecipue Vergilius, ubicumque potest, tenera nota humanae caritatis carmina sua insignit ».⁵

V. « Qui natione sua inflatus est, qui ortum ac nobilitatem suam iactat, eum omnium superborum hominum stultissimum existimo.

Quid est natio? Est magnus incolitusque hortus herbarum utilium steriliumque plenus. Quis est, qui huic loco, ubi stultitia et vitium, praestantia et virtus consociantur, sine discrimine studeat ac pro eo cum ceteris nationibus in certamen descendat? Quantum possumus, ad honorem conferamus nationis; eam etiam, quandcumque afficitur iniuria, defendere debemus; sed eam dedita opera praedicare vanam sui laudem puto.

Ut Solimanus, Turcorum imperator, ita nos gaudebimus tam multiplices flores ac populos esse in vario prato humi atque cis Alpes et trans Alpes tam diversos florere flores, tam multiplices maturescere fructus. Gaudebimus, quod magna mater rerum, tempus, nunc haec nunc illa dona ex cornu suo copiae iacit et paulatim genus humanum undique pertractat. Namque necessitas mentis ac naturae videtur esse, quoniam ordo temporum semper mutatur, om-

² Ex epist. 10. B. Suphan, HERDERI *Opera omnia*, vol. 17, pag. 58. Berolini, 1881.

³ Ex epist. 10. Suphan, vol. 17, pag. 59.

⁴ Ex epist. 27. Suphan, vol. 17, pag. 138.

⁵ Ex epist. 30. Suphan, vol. 17, pag. 149.

nia ex humana natura elici, quae ex ea elici possunt. Ergo temporis decursu res contrarias in lucem prodire oportet, quae tandem in concordiam abeunt.

Hoc natura insitum esse appareat, ut quemadmodum homo sic etiam genus ergo etiam populus ab alio et cum alio discat neque discendo desistat, dum omnes gravem perceperunt disciplinam nullum terrae populum unicum a Deo electum esse, veritatem ab omnibus quaerendam hortumque communis salutis ab omnibus subigendum esse; magnum Minervae velamen omnes populi suo quisque loco sine detimento, sine superba discordia texere debent.

Quare nullus populus Europae se a ceteris segregare stulteque dicere debet: « Omnis in me, in me solo inest sapientia ». Mens enim humana perinde ac magna mundi anima est; omnia compleat vasa, quae eam excipere possunt; animans atque de integro constituens ex omnibus in omnia corpora invadit ».⁶

VI. « Investigatio veri undique libera solum est remedium fidei vanae errorisque, cuiuscumque modi sunt. Patimini eum, qui opinatur, opinionem falsam eumque, qui dissentit, sententiam suam defendere; eorum hoc est. Si uterque non corrigitur, at certe incorrupto animo ex quovis repugnato errore nascitur nova causa, nova vera sententia. Utinam ne credas veritatem vecordia quasi armata capi aut etiam aeternis vinculis teneri posse! Nam spiritus est et paene corpore carens in animos permanat ».⁷

VII. « Si malignum fatum ita ferat, ut terrae Europenses, id quod bonus genius gentis humanae prohibeat, rursus in barbariam demergantur, nos quidem, qui summa in voragine versamur, nomina et scripta eorum, qui humanitati quondam inserviebant, eo sanctius observabimus. Tum enim

nobis residua rerum perditarum, vestigia sacrorum deletorum erunt ».⁸

VIII. « Qui eadem lingua educatus est, qui cor suum in eam infundere animumque per eam exprimere didicit, is est eius populi, qui hac lingua utitur.

Per linguam enim natio educatur et informatur; per linguam populus disciplinae honestatisque amans, oboediens, bene moratus, communis, clarus, industrius, potensque fit. Qui linguam nationis suae despicit, praeclarissimum eius auditorium dedecrat. Sed qui linguam populi sustinet et ita excolit, ut quemlibet sensum et quamvis perspicuum egregiamque cogitationem gravissime reddat, is adiuvat, ut amplissimum et pulcherrimum auditorium diffundatur, aut in se coniungat ac solidius fundetur.

Sine communi sermone vernaculo patrioque, quo velut surculi unius arboris omnes ordines educantur, nulla vera est animorum concordia, nulla eruditio patriae communis, nullus intimus concentus consusque, nullum auditorium domesticum. Vox Dei, si vox est patriae, communibus propositis omnia complectentibus et subtilissimis nisi sermone patriae sonare non potest; hic animum ingeniumque omnium classium nationis ab adolescentia tetigisse debet ».⁹

(Ad proximum numerum).

HANS LIS

LATINAE ADNOTATIUNCULAE

De verbo « agere »

Quaedam verba apud Latinos sunt multi prae ceteris usus, ut adferre, accipere, dare, facere, esse, et nonnulla alia, in quibus « agere » numerari recte potest: vix enim credas quam varie usurpetur. Varie-

⁶ Ex epist. 42. Suphan, vol. 17, pagg. 211 et 212.

⁷ Ex epist. 46. Suphan, vol. 17, pag. 233.

⁸ Ex epist. 51. Suphan, vol. 17, pag. 249.

⁹ Ex epist. 57. Suphan, vol. 17, pagg. 287 ad 289.

tatem in ordine demonstrare nobis in animo est.

Atque iam ut incipiam, et ad expositionem veniam, duo verba sunt, agere scilicet et facere, quae in multis ita similia videntur, ut quae quam maxime. Terentius tamen Varro ea inter se aliquantum differre dicit, nempe ut «agere» de iis tantum rebus, quae materia carent dicatur; «agere» vero de iis, quae materia constant. Nobis vero videtur «facere» ad immaterialia quoque recte accommodari, praesertim ad ea, ad quae «agere» non admittitur; ex. gr.: facere iniuriam, facere gratum, pergratum; et in ceteris casibus. Est autem «agere» idem quod moliri, gerere, traducere, exsequi; quae significata mirum est in quot locutiones diffundantur.

At quo facilius eae pateant, breviter huius verbi usum sic distinguamus, ut locutiones per accusativum elatae primum proponantur; subiiciantur deinde quae praepositiones admittunt; postremo quae, praeter haec, ornatum quemdam praecipuum habent.

Accusativi usus in hoc verbo eiusmodi est; ut dicamur agere corporea, vel incorporea. Corporea agimus, ut asinum, aut pecus aliud quodvis; atque tunc agere significat «ductare». Ita Cicero *de Orat.* II: Asellum agas.

Latius patent, magisque varia sunt incorporeorum exempla ex hoc verbo, quam corporeorum. Ex qua varietate eliciemus, quae magis hic pertinent; deinde minus pertinentia cumulabimus. Nec quisquam in sequentibus exemplis calumnietur, si passivas locutiones cum elatis per accusativum iungamus, quandoquidem in accusativum resolvi possunt:

Cicero in *Familiaribus*: Ego id semper egi, ne bellis interessesem.

Ibidem: Hic quae aguntur, quaeque acta sint, ea te litteris multorum cognoscere arbitror.

Ibidem: Quod quum ab illo diligenter

esset actum, ego in castra ad septimum Calend. Septembbris veni.

Ibidem: Quam vellem Romae mansisses: quod egisses profecto, si etc.

Idem ad Quintum fratrem: Ego ista per quem agam non habeo: nam confici nisi per hominem peritum non possunt.

Idem ad Atticum: Dominatio quae sita ab utroque est; non id actum, beata civitas ut esset.

Ibidem: Ego non iam id ago, ut prosperos exitus consequar.

Idem pro *Roscio Amerino*: Aliud agitur nihil, nisi ut, etc.

Idem pro *Murena*: Id, mihi crede, et agunt et moluntur.

Idem pro *Domo sua*: Nonne id agendum nobis fuit, ut materiam subtraheremus furori tuo?

Idem in *Philippic.*: Quod agendum et faciendum est non recuso.

Idem de *Oratore*: Sic omnia, quae fiunt quaque aguntur acerrime, natura praeteuit.

Ibidem: Non nunc id agimus, ut explicemus, etc.

Idem in *Officiis*: Qui tunc, quum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur.

Idem in *Tusc.*: Quid necesse est, quum id agam, ne post mortem miseros nos putemus fore, vitam etiam efficere deplorando miseriorem?

Idem de *Natura Deor.*: Mihi qui nihil agit esse omnino non videtur.

Idem in *Familiar.*: Itaque facio me alias agere, ne convitium Platonis audiam.

Idem de *Orat.*: Vides, inquit Antonius, quum alias res agamus, quam te inviti audiamus.

Proverbiale autem illud est: «Actum agere» a iudiciorum consuetudine sumptum, qua fas non est iterum agere causam, de qua iam sit pronunciatum; et significat: «Incassum laborare»:

Cicero ad *Atticum*: Acta ne agamus, re-

liqua paremus. — Et ad eumdem iterum: Acta ne agas.

Idem de *Amicitia*: Praeposteris utimur consiliis et acta agimus, quae vetantur veteri proverbio.

Terentius in *Phormione*: Ohe, actum ne agas!

Exempla huc minus pertinent, quae de rebus agendis, vel de negotium proferre quidem possemus, itemque quae sunt de causa agenda. Non magis quoque conveniunt quae sequuntur:

Cicero: Ego has artes lenitatis et misericordiae, quas me natura ipsa docuit, semper egi libenter: id est ego semper lenis et misericors fui.

Idem: In quibus oppidis praetores consistere et conventum agere solent.

Idem: Quum tibi prope necesse esset eas agere partes... (i. e. «sequi eorum partes»).

Praestat denique nonnulla afferre exempla in quibus «agere» cum vocabulo «vita»: atque «aetas» aptatur.

Cum «vita»:
Cicero, *Famil.*, VI: Adiuvat me aetas, et acta iam vita: quae cum cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos iam natura ipsa pene perduxerit.

Idem ante *Exil.*: Non obest mihi turpis et nocens, sed honestissime laudatissime que acta vita.

Idem in *Philippic.*: Vita honestissime sanctissimeque acta.

Idem in *Bruto*: Scauri libri sunt de vita ipsius acta.

Idem in *Offic.*: Homo solitarius, atque in agro vitam agens.

Idem de *finibus*: Vitam in solitudine egit.

Idem de *Divinat.*: Quo cruciatu animi putas eum vitam acturum fuisse?

Cum «aestate»:
Cicero ad *Atticum*: Mihi quidem aetas acta ferme est.

Idem pro *Quint.*: Prope acta iam aetas decursaque.

Idem in *Brut.*: Moleste tulit, se non effugere hospitis speciem, quum aetatem ageret Athenis.

Idem de *Senect.*: Honeste acta superior aetas.

Idem in *Tuscul.*: Nudi aetatem agunt. (Ad proximum numerum).

FORFEX.

Selecta ex bibliothecis et archivis

CHOCOLATA¹

*Et bibis, et laudas, et sunt laudanda, fatemur,
Quae in cyathis fumant, optima vina tuis.*

*Illa vel Hetruscus palmes, collisve Faliscus,
Illa tibi peperit Partenopaeus ager.*

*Sed nova, sed melior nunc altera potio nobis,
Posthume, porrigitur, nec pretiosa minus.*

*Haec ad delicias, nostrique ad gaudia gustus
Venit ab occiduis usque petita plagis.*

*Ut patuit primum coepit Chocolata vocari,
Et simili semper nomine gaudet adhuc.*

*Nunc ubi nascatur, quid sit, qua beat arte
Componi, paucis exposuisse iuvat.*

*Est regio antiqui tribus addita partibus Orbis,
Ingenio nobis nota, Columbe, tuo.*

*In geminos extensa polos nunc Indica tellus
Dicitur, in multis non inamoena locis.*

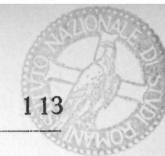
*Sunt ibi planities, sunt flumina plura lacusque;
Vis iuga, vis colles cernere? Cuncta vides.*

*Surgit ibi fruges, liceat dixisse Cacaum,
Vox nova, quam Latii non habuere senes.*

*Crescit verna seges, medio siliquat in aestu,
Moxque sub indigenis jalcibus ista cadit.*

*Excute nunc siliquas, et grana cadentia subtus
Implebunt cophinos terque, quaterque tuos.*

¹ In miscellaneis quibusdam Romanae bibliothecae Casanatensis lepidum carmen hoc inveni, ann. 1722 in Urbe ab Antonio de Rubeis impressum una cum poëmatio ita inscripto: «Pulvis Nicotianus, vulgo Tabacco ad Leodovicum Sofidium acclamatum Cleogenes Naxius P. A.». Nota manu scripta deinde habet: «idest Io. Franciscus Wlpius»; quod nomen pariter manu scriptum iteratur post titulum huius carminis de chocolata. Quis vero fuerit Ioannes Franciscus Wlpius sive Ulpius designare non valui: inveni enim plures huius cognominis scriptores saec. XVIII, nullum vero qui Io. Francisci nomini responderet. Poëmatii de pulvere Nicotiano alias specimen dabo. - I. F.

Subice mox prunas, totumque in lance legumen
Perdere corticeam discat ab igne cutim.
Nucleus exibit, qui depurandus ab omni
Furfure, non renuat plurima cribra pati.
Nec maceratrici, donec redigantur in offam,
Te piceat nucleus exagitare manu.
Talis arundinei fiat commixtio mellis,
Ut massae pondus conduplicare queat.
Cinnama non desint, et quas Vainilia spicas
Gignit odoriferas, pulibus adde tuis;
Adde, sed ignitas nimium, nimiumque potentes,
Addere, qua deceat sobrietate scias.
Totaque pastillum, si sit revoluta trecentis
Atque iterum vicibus, sic tibi massa dabit.
Hinc lateres fiant, seu liba minuscula, planos,
Et modicae molis, compositura globos.
O felix, semperque mihi laudanda supellex,
Quae puto repleat, Posthume, digna tuos.
Scrinia non illi, non otia longa nocebunt,
Quo fuerit senior, sic placet illa magis.
Addere non modicum pretii, multumque saporis
Longa dies illi, duritiemque solet.
Pandite iam famuli postes, repleantur, Amicis
Plurima, si veniant, pocula danda meis.
Eia agite: assiduo infusam qui continet undam,
Stanneus en vobis fervet in igne lebes.
Coesa minutatim per vos chocolatica dosis
In fervescentes proiiciatur aquas.
Unica pro cyatho non sufficit unica: triplex
Sufficit, in geminos dimidianda scyphos.
Quot calices implere libet, tot in igne trientes
Contineat cacabus subsilientis aquae.
Ferveat ad tempus, mox dimoveatur ab igne,
Ne subeat nimium, prosiliatque latex.
Nec mora, iamque operi datur manus ultima
O nimiae dignum sedulitatis opus! [nistro:
Nunc vos Aoniae, dulcissima turba, Camoenae,
Vos date carminibus dulcia verba meis.
Non ego belligeras acies, non spicula dexterae
Vana cupidineae, sed meliora cano.
Annuit en votis Pindi gens inclita nostris,
Nostra Caballino iam Chelis imbre madet.
Caetera non dicam, facilique doceberis arte,
Qua sit complendus dexteritate labor.
Sit tibi prae manibus gracili de robore stipes,
Levis ab artifici factus utrinque manu.
Surgat in excelsum capulus; pars infima ligni
Desinat in teretem denticulata molam.
Truditur in cucumae ventrem, capulique super-
In gyrum partes utraque palma trahit. [nas

Totus ab intrusae quatitur vertigine molis,
Totus et in spumas cogitur ire liquor.
Eia age, ne cesses; nullum est magis utile tem-
Nunc age, nunc ictus ictibus adde novos. [pus;
Adde flagellata repetita volumina lymphis,
Nullaque sit cacabo, sit tibi nulla quies.
Mox bene spumantis primordia divide potus
In varios calices, auxiliante mola.
Sint duo, sint plures; eadem non copia semper
Sufficiat; numerum gens bibitura dabit.
Utere fictilibus vasis, quae plura per undas
Nauta Saonensi multas ab urbe trahit.
Plurima et invenies, non omnibus apta crumenis
Ex Iaponensi nobiliora luto.
Ad primos iterum redeat manus utraque motus,
Spumiferumque levet pixis, ut ante, caput.
Dumque returgens iterum succrescit, eosdem
Demissa in cyathos spuma secunda fluat.
Ingere mox alias, donec iam gutture pleno
Turgidus extollat cornua quisque calix.
Ecce redundantis, tremulaque cacumina spu-
Iam maiora scyphis, iam satis apta bibi. [mae
Pocula (quid statis?) iam circumferre, suumque
Vos, famuli, ex sociis unicuique date.
Ipse meum teneo, sorbillatimque bibenti
Mexiacae glandis iam mihi multa placent.
Bina pitissantis mihi iam confinia labri.
Spumeus aspergit, non sine labe liquor.
Plusque propinando plus gaudet ad oscula vasi
Et quater, et decies nostra redire sitis.
Exhilarat fauces, hilarique in pectore surgit
Multus ab infusa sorbitione vigor.
Temperat una sitim, contemperat una famemque
Amphora, si bibitur, potus et esca simul.
Parvula sic dantur ieiuno prandia ventri,
Sed ieiunanti nil nocitura gulæ.
Et quia guttatum bibitur, non pauca vicissim
De pace, aut bello murmura quisque movet.
Alter, in Hungaricos forsan redditura colonos
Pallidus Odrysii militis arma timet.
Commemorant alii Moschos, et forte datus
Sarmaticis ducibus bella cruenta duces.
Sunt alii, quos plura iuvat de pace per omnes
Europæ populos proximiore loqui.
Castalias alter, qui sit bene visus ad undas,
Commendat vates Alphesiboe tuos;
Ac inter pateras miscent quoque carmina Musae,
Mexiaco potu nil placitura minus.
Posthume, felicis sunt haec nova pocula mannae,
Quae stomaci saturant, ingenique famem.

COLLOQUIA LATINA

Invitatio ad nuptias¹

MICHAEL, DEMETRIUS

MICHAEL - Quid fit? Quid agitur, Demetri?

DEMETRIUS - Szedetur.

MICH. - Video. Sed quomodo se res habent tuae?

DEM. - Ut solent iis, quibus Superi sunt parum propiti.

MICH. - Istuc ominis avertat Deus. Quid agis?

DEM. - Evidenter otium ago (Id quod videt; nimur nihil).

MICH. - Contra fortassis occupatum se-
riis negotiis interpollo (Fortassis impedio
[interrumpo, interturbo] negotia tua). Da
veniam si te parum in tempore interpellavi.DEM. - Imo ipso in tempore advenis
(Opportune te huc attulisti — Optatus ades
— Interventus tuus est mihi vehementer
gratus): iam enim me ceperat otii taedium
et congerronem desiderabam. Itaque lupus,
quod aiunt, ades in fabula, eoque magis
quod cum uxore de te paucis abhinc mo-
mentis sermo erat.MICH. - Facile crediderim; nam mihi
huc venienti mire tinniebat auris.

DEM. - Utra?

MICH. - Laeva. Unde coniicio, nihil ma-
gnifice de me fuisse praedicatum.

DEM. - Imo nihil non honorificum.

MICH. - Vanum igitur fuerit oportet. Sed
quid est bonae rei?

DEM. - Aiunt te venatorem esse factum.

MICH. - Numne etiam intra casses meos
esse praedam, quam venabar?

DEM. - Scilicet?...

MICH. - Puellam, quam perendie ductu-
rus sum: veni quidem rogatum vos, ut
meas nuptias vestra praesentia dignemini
honestare.¹ Ex ERASMO recognovit, deprompsit hodiernaeque
vitae libere aptavit I. F.

DEM. - Et quaenam est sponsa?

MICH. - Aloisia, Ludovici communis
amicu filia.DEM. - Egregium hercle! selectum fe-
cisti. Virgo est enim nobilis (generosa),
optimis moribus instructa, casta ac vere-
cunda neque tamen suavitate ac lepore ca-
rens, et, quod etiam non flocci ponendum,
insigni venustate et corporis pulchritudine
(facie concinna et venusta — mira spe-
cie — forma excellens — eximia pulchri-
tudine — ante alia specie ac pulchritudine
insignis — forma praedita praestanti —
inter multa alia decora formae commenda-
tionem habet praecipuam). Gratulor itaque
vehementer tibi (maxima gratulatione tec-
cum vehementer utor), certus ex vestro
coniugio vitae cursum faustum, felicem,
fortunatumque vobis futurum.

MICH. - Deo adiuvante fiat!

ANNALES

Europaeum discrimen

Victricia Germanorum eorumque socio-
rum arma in Russia cotidie progrediuntur,
iamque ad meridiem, Odessa urbe ac Ta-
phros isthmo (nunc Perekop russica voce
vulgo nuncupato) expugnatis, Chersonesum
Tauricam invasere, dum Moscoviam et Pe-
tropolim, novum vetusque Russiae caput,
in centro atque septentriones versus stricta
obsidione cingunt. Non iniuria Hitlerus
apud suos dixit ab Oceano Glaciali Artico
ad Ponticum mare Finicos, Italos, Hun-
garos, Rumenos, Slovacos, Liburnos, Hi-
spanos, Belgas, Batavos, Danos, Norvegos
atque Gallos ipsos copias suas constituisse
contra Bolshevikorum conatus, qui terram
suam immensam armorum officinam fece-
rant, quibus Europæ humanitatem fundi-
tus delerent atque occiderent. Arma vero in
eos ipsos convertuntur, scilicet in hostium
manus cadunt, una cum arma tractanti-